

“Van oude mensen, de dingen die blijven...:”

Levenskunst

Wat is een wetsteen?

Deze steen heb ik gemaakt in het Jappenkamp, in WO II. Het is een steen waarmee je de bramen uit een mes of beitel kunt slijpen. Ik sleep mijn scheermesje ermee. Dit is het enige dat ik uit het kamp heb overgehouden. Toen wij bevrijd werden door de Australiërs werd alles verbrand vanwege de kleeerluizen en de schurft. Ik was 20 jaar in Indië voor de Koninklijke Paketvaart Maatschappij (KPM), de grootste ooit in Nederland. Met 90 agentschappen. Ik was agent op Borneo, op Sumatra, Java. Ik werd bij het uitbreken van de oorlog met Japan als militair in dienst opgeroepen. Ik heb helaas in meerdere kampen gezeten. In kazerne Bandjermasin, daarna met kleine rivierbootjes naar kamp Balikpapan, daarna terug naar Bandjermasin, en als laatste in Poeroektjahu, hartje Borneo.

Deze steen heb ik samen met mijn vriend Louis gemaakt. We hadden dagen en wekenlang de tijd tenslotte.

Waarom had u zoveel tijd?

Ja, in het Jappenkamp hadden we onze corveeën. We werden gewoon als slaven gebruikt. Meestal overdag. Telefoonlijn aanleggen, een weg aanleggen, koraal uithakken, altijd bloedende handen en voeten. En als het niet snel genoeg ging stonden ze met de knuppel achter je. Dan kóm je wel weer overeind. Ook al stortten mensen soms in elkaar. 's Avonds en zondags zaten we dan te prutsen, en probeerden we onze zelfgemaakte aanstekers te ruilen voor sigaretten en eten.

Werkte dat?

Tja. Het was puur hongerlijden. Je kreeg één keer per dag een halve kokosnootcup rijst en daar moest je de hele dag op teren. We waren geraamtes.

In de serie 'Van oude mensen, de dingen die blijven...' vertellen mensen over een dierbaar voorwerp met een verhaal. Kim Coppes ging op bezoek bij meneer De Lathouder in Bilthoven:

Via e-mail maken Kees de Lathouder en ik een afspraak. Groot is dan ook mijn verbazing als ik, feilloos door hem naar een stoel geleid en al een tijdje op streek in het gesprek, opeens van hem hoor dat hij blind is...

Meneer De Lathouder, 95 jaar oud, heeft e-mail die hij dicteert aan een computer en die door een stem wordt voorgelezen. Hij beweegt zelfverzekerd en hij redt zich. Dat typeert hem. Een veteraan. Meneer de Lathouder toont mij een wetsteen, en een miniatuur Greyhound bus. Deze voorwerpen beschrijven samen een grote tegenstelling in zijn levensverhaal.

Hoe bleef u overeind?

Optimistisch blijven. 'Ik blijf leven' denken. Ik was vlak voor de bevrijding met vier man als oud vuil in een hoek van de tent gegooid waar zij hun hospitaaltje hadden. Wij waren eigenlijk al afgeschreven. Maar van die vier kwam ik weer overeind, als enige. Ik had malaria en dysenterie en een stuk of vier tropische ziektes, ik zat onder de schimmel en de schurfft. Duurde jaren voordat het weg was. Maar ook na de bevrijding moest ik werken, er moest brood op de plank. Ik zakte soms in elkaar, maar het moest. Mijn vrouw zat in een kamp naast ons en die kreeg zeven weesjes toegewezen daar. De Jap zei gewoon: 'hier heb je zeven kinderen, je zorgt er maar voor dat ze in leven blijven'. De ouders van die kinderen waren onthoofd of weg.

Was uw vrouw toen al uw vrouw?

Nee, zij was getrouwd met mijn beste vriend Louis. Hij heeft het niet gehaald. Ik heb hem begraven daar in Balikpapan. Zijn vrouw kwam na de bevrijding bij mij in het hospitaal vragen hoe alles gegaan was met hem. Later zijn wij getrouwd in Australië tijdens recuperatieverlof.

Waar gingen haar weeskinderen dan naar toe?

Naar opvanghuizen, waar ze ook op zoek gingen naar familie van die kinderen. In '65 hebben we in Krasnapolsky een reünie gehad van alle kampkinderen van toen. Maar er miste er een, niet gevonden. Twee jaar geleden las ik over hem in een artikel in het AD. Zo vond ik hem weer.

Had u zelf kinderen?

Ja, wij kregen drie zonen, alle drie in Indië geboren. Daar werkte ik na de bevrijding nog jaren voor de KPM.

En deze bus, ja... Met mijn vrouw heb ik na mijn pensionering heel Amerika van oost naar west en van west naar oost doorgereisd met de Greyhound bus. Kijk, dit is 'm, in het klein. Toen vroegen ze nog 99 dollar voor drie maanden zoveel rijden als je maar wilt! Hoe je maar wilt. We hebben ontzettend veel gezien (er breekt een intense lach door op zijn gezicht). Heerlijk. Mijn vrouw was er net zo gek op als ik. We zijn nog vaak terug geweest. De bloemen, de zalmkwekerijen, de watervallen, alles. Reizen. Ik zou zo weer gaan. Ze is in 2006 overleden.

Mist u haar?

O ja. O ja. Heel erg. (stilte)

Wat een contrast, de vrijheid die de Greyhound bus gaf en de gevangenschap van het kamp?

Ja, drie en een half jaar kamp was slavenarbeid, afgeranseld worden, afgetuigd door de Jappen. Daar hadden ze speciale methodes voor. Al had je maar een sinaasappelschil gejat. (Hij zucht).

Had u ooit te maken gehad met geweld vóór die tijd in het kamp?

Nee, nee, ik heb een goede jeugd gehad in Den Haag, altijd op het hockeyveld. Toen al. School leed er onder maar ik had alleen belangstelling voor hockey. En kamperen. Ik ging gewoon, op de fiets. Daar heb ik voor mezelf leren koken. Dat is me later goed van pas gekomen!

Dus eerst was u zorgeloos en veilig, toen kwam het geweld en de gevangenschap. Is de zorgeloosheid ooit terug gekeerd of heeft het uw leven bepaald?

Ik zeg wel eens: 'zolang ze geen pistool tegen mijn kop houden, ik ben nergens meer bang voor.'

Dat lijkt me, al klinkt dat misschien vreemd, toch wel fijn, nergens bang voor zijn.

Ja, dat is zo. Ik heb mijn aartsengeltje op mijn schouder en die zorgt altijd dat ik weer overeind kom.

Is uw beeld van de mens toen veranderd?

Ja, misschien wel. Ik kan me ontzettend kwaad maken als iemand een ander iets ergs aan doet. Zoals laatst een paar jongens die hier in de buurt een meisje onhebbelijk betast hebben. En dan denk ik wel eens: die zouden ze, net als

de Jappen toen deden, de tong eens moeten afsnijden of de oren. Beter niet doen natuurlijk. Beter is het om ze zware discipline bij te brengen, terwijl ze een tijd opgesloten zitten, en ze een vak leren.

Maar die woede treedt op ja. Zulke ideeën. Die heb ik niet zomaar natuurlijk.

Ik heb mijn aartsengeltje op mijn schouder die zorgt altijd dat ik weer overeind kom

